

Grønn kriminologi

Ragnhild Sollund, ragnhild.sollund@jus.uio.no

Professor i kriminologi ved Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Universitetet i Oslo.

Når jeg blir spurt om hva jeg forsker på, sier jeg at jeg forsker på grønn kriminologi, dernest spesifiserer jeg ved å si at jeg hovedsakelig forsker på handelen med truede dyrearter og annen skade mennesker påfører dyr. Dette feltet er i sterk utvikling, både med hensyn til problemstillinger og anvendelse.

Feltets røtter og perspektiver

Begrepet «grønn kriminologi» oppstod på 1990-tallet, da kriminologer i forskjellige land i takt med økende miljødeleggelse verden rundt så behovet for forskning på dette temaet. Man begynte å studere, ikke bare handlinger som var kriminalisert og deres konsekvenser, men også handlinger som inngikk i folks daglige rutiner (f.eks. South 1998; White 2008), samt miljøskadelig virksomhet tilknyttet internasjonale selskaper og statlig aktivitet, også omtalt som *state-corporate crime* (f.eks. Lynch og Stretesky 2016; Tombs og Whyte 2020).

Tradisjonelt har kriminologien fokusert på straff og lovbrudd begått av «vanlige kriminelle», som lommetyverier, ran, innbrudd og voldshandlinger, som inkluderer handlinger og forbrytere som er lette å identifisere, kriminalisere og stigmatisere. Innenfor grønn kriminologi er man imidlertid opptatt av handlinger som ofte involverer et bredere sett med aktører og med videre konsekvenser. Dette er handlinger som er vanskeligere å avdekke, og som svært ofte ikke er kriminalisert, eller først kriminaliseres når de når et visst omfang.

Dette er viktig fordi miljøkriminalitet/skade ofte er global og transnasjonal. Forurensning og handel med ville dyr eller farlig avfall krysser grenser. Derfor går grønn kriminologi også under navnet øko-global kriminologi (Ellefsen, Sollund og Larsen. 2012; White 2013).

Nettopp fordi svært mange av menneskers handlinger involverer stor skade på miljøet og økosystemer, forsker man like mye på *skade* som på *kriminalitet*. Dermed forsker man også på handlinger som foreløpig ikke regnes som lovbrudd. Hva som til enhver tid er kriminalisert, beror på kulturelle, temporære, lokale og normative forutsetninger og endres derfor stadig.

Innenfor grønn kriminologi har man også en bredere orientering hva angår *ofrene* for miljøskade, ved at man inkluderer ikke-menneskelige arter, og ved at man setter søkelys på ofre som oftest ikke har en stemme, eller ikke får sin stemme hørt. Kvinner og barn er mer utsatte ofre for miljøkriminalitet enn menn, fordi det ofte er de som har ansvaret for å sørge for mat og rent drikkevann til familien (Shiva og Mies 2014). Dyr mishandles, og økosystemene deres ødelegges, men selv om slike overgrep kan være like smertefulle for dyr som for mennesker, har dyr tradisjonelt hatt en svært svak posisjon innenfor offerforskning. I grønn kriminologi, derimot, som inkluderer en *kritisk viktologi*, anerkjenner man at dyr er bevisste vesener med interesse i å leve sine liv, og når de utsettes for overgrep, er de derfor også ofre.

Miljøskade og dyremishandling henger ofte sammen, det være seg innenfor handelen med truede dyrearter eller som i lakseoppdrett, som både innebærer alvorlig dyremishandling og forringer økosystemer, samtidig som noen få mennesker beriker seg. Feltet målbærer derfor ofte kapitalismekritikk (Lynch og Stretesky 2016; O'Brien 2008). Grønn kriminologi har røtter i miljøbevegelsen, i økofeminisme (Halsey og White 2017) og i kritisk kriminologi (Sollund 2021) og tar utgangspunkt i forskjellige filosofiske retninger som peker ut forskjellige typer relasjoner mennesker kan ha til sin omverden, det være seg antroposentrisk eller økosentrisk (Halsey og White 2017).

Grunnforskning, utvikling og anvendelse

Mye forskning innenfor grønn kriminologi gjøres på doktorgradsnivå og feltet utvides stadig. Nye problemstillinger innenfor kriminologien fordrer også nye metodologiske innfallsvinkler. For eksempel er det forsket på handelen med giftig avfall fra nord til sør (Bisschop 2012), palmeoljeindustrien (Mol 2013) og menneskers opplevelser av å leve med forurensning (Natali 2016) eller annen miljøskade. Feltet er beslektet med aksjonsforskning; gruppene som utforskes, kan inkluderes i forskningsprosessen og i produksjonen av forskningens resultater (Goyes mfl. 2021).

Mens miljøødeleggelsene i verden øker, ekspanderer også forskningstemaene, og følgelig kan grønn kriminologi beskyldes for å være «bindestrekkskriminologi», hvor grønn kriminologi sammenstilles med det perspektivet og temaet som preger retningen, som kritisk, grønn kriminologi, visuell grønn kriminologi, anticolonialistisk kriminologi (eller *southern green criminology*), klimaendringsskriminologi, kulturell grønn kriminologi, historisk grønn kriminologi, sensorisk grønn kriminologi, ikke-spesiesistisk kriminologi med mer.

I feltets utvikling er det også innbakt begrepsutvikling og en voksende bevissthet om hvordan språket bidrar til å definere fenomener og dermed gi dem en bestemt mening, som igjen får betydning for hvordan handlinger anses; om de kriminaliseres og hvordan de straffes. Et eksempel på begrepsbruk som vurderes kritisk fordi den får betydning for hvordan handlinger oppfattes, er når alle ikke-menneskelige dyr betegnes som «dyr», selv om et menneske vitteleg har mer til felles med en gris enn en elefant har med en krabbe. Mennesket regnes da som regel ikke som et dyr, selv om det er noe vi som art vanskelig kan fraskrive oss. Men en slik kategorisering skaper en sosial avstand som gjør det lettere for oss å begå overgrep mot andre dyr, de er jo «bare dyr».

For å belyse hva vi utsetter dyr for, utviklet Piers Beirne (2014) begrepet «theriocide», som er analogt til «homocide», «infanticide» etc. «Theriocide» er betegnelsen på drap på dyr, uansett om dette drapet skjer innenfor et system (f.eks. industrielt husdyrhold), under jakt, eksperimentering eller for andre formål. Da jeg begynte å forske på handelen med truede dyrearter, møtte jeg stadig på begrepet «poaching». Det dekker både tyvjakt, altså at dyret drepes, og ulovlig bortføring, som når man tar en utrydningstruet papegøye med seg fra redet hennes for å selge henne og tjene penger. «Poaching» innebærer at jakt egentlig er legalt og ikke et onde i seg selv; det problematiske oppstår når noen *ulovlig* dreper et dyr eller tar det med seg fra hans/hennes naturlige miljø. Jeg begynte derfor å anvende begrepet «abductions» når det gjelder bortføring av levende dyr (Sollund 2011), og ser at det har begynt å få gjennomslag blant flere grønne kriminologer som tidligere skrev om «poaching».

Grønn kriminologi kan også anvendes politisk, av frivillige organisasjoner som er opptatt av å beskytte miljøet og dyrene som lever der, og av styrende organer. For eksempel har forskning på ulovlig tømmerhogst i Brasil (Boekhout van Solinge 2010), ført til at forskeren selv er rådgiver for FN om avskoging. Min egen forskning tilknyttet EU-prosjektet *EFFACE* (*European Union Action to Fight Environmental Crime*, 2012–2016) ble anvendt i utviklingen av EUs aksjonsplan mot ulovlig handel med ville dyr, og har derfor fått betydning for EUs strategier for å motvirke denne handelen.

Grønn kriminologi er et felt som har funnet sin plass. Beklageligvis har forskningsfeltets berettigelse blitt større i takt med naturkrisen og global oppvarming. Faget har fått empirisk og teoretisk gjennomslag og tiltrekker seg stadig nye studenter og forskere. Etter mitt syn er det et viktig felt preget av nytenkning og tverrfaglighet som har gitt, og vil fortsette å gi, viktige samfunnsfaglige bidrag til å løse mange av de problemene vi lever med i dag.

Kilder:

Beirne, P. (2014). «Theriodicide: Naming animal killing». *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 3(2): 49–66.

Bisschop, L. (2012). «Is it all going to waste? Illegal transports of e-waste in a European trade hub». *Crime, law and social change*, 58(3): 221–249.

Boekhout van Solinge, T. (2010). Deforestation crimes and conflicts in the Amazon. *Critical Criminology*, 18(4), 263-277.

[EFFACE - a research project on environmental crime | EFFACE](#)

Ellefsen, R., R. Sollund og G. Larsen (2012). *Eco-global crimes: Contemporary problems and future challenges*. Farnham: Ashgate

Halsey, M., & White, R. (2017). Crime, ecophilosophy and environmental harm. In *Green Criminology* (pp. 195-222). London: Routledge.

Goyes, D.R., M.A. Abaibira, P. Baicué, A. Cuchimba, D.T.R. Ñeñetofe, R Sollund ... og T.

Wyatt (2021). «Southern green cultural criminology and environmental crime prevention: Representations of nature within four Colombian Indigenous communities». *Critical Criminology*, 29(3), 469–485.

Lynch, M.J., og P.B. Stretesky (2016). *Exploring green criminology: Toward a green criminological revolution*. London: Routledge.

Mol, H. (2013). «‘A gift from the tropics to the world’: Power, harm, and palm oil». I *Emerging issues in green criminology*, s. 242–260. London: Palgrave Macmillan.

Natali, L. (2016). *A visual approach for green criminology: Exploring the social perception of environmental harm*. London: Palgrave

O’Brien, M. (2008). «Criminal degradations of consumer culture». I R. Sollund (red.), *Global harms: Ecological crime and speciesism*. New York: Nova Science Publishers.

Shiva, V., og M. Mies (2014). *Ecofeminism*. London: Zed Books.

Sollund, R.A. (2008). *Global harms: Ecological crime and speciesism*. New York: Nova Science Publishers.

Sollund, R. (2011). «Expressions of speciesism: The effects of keeping companion animals on animal abuse, animal trafficking and species decline». *Crime, law and social change*, 55(5): 437–451.

Sollund, R. (2021). «Green criminology: Its foundation in critical criminology and the way forward». *The Howard Journal of Crime and Justice*, 60(3): 304–322.

- South, N. (1998). A green field for criminology? A proposal for a perspective. *Theoretical Criminology*, 2(2), 211-233.
- South, N. (2014). «Green criminology: Reflections, connections, horizons». *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 3(2): 5–20.
- Stretesky, P., M. Long og M. Lynch (2013). *The treadmill of crime: Political economy and green criminology*. London: Routledge.
- EU Action Plan Against Wildlife Trafficking. [The EU Approach to Combat Wildlife Trafficking - Environment - European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/euipo/wildlife/plan-against-wildlife-trafficking)
- Tombs, S., og D. Whyte (2020). «The shifting imaginaries of corporate crime». *Journal of white collar and corporate crime*, 1(1): 16–23.
- White, R. (2008). *Crimes against nature: Environmental criminology and ecological justice*. Devon: Willan.
- White, R. (2013). «Eco-global criminology and the political economy of environmental harm». I *Routledge international handbook of green criminology*, s. 259–276. London: Routledge.